

Vyjádření oponenta

Koncepce revize vzdělávací oblasti (název): Jazyk a jazyková komunikace: obor
Cizí jazyk a Další cizí jazyk

Oponent: Mgr. Gabriela Klečková, Ph.D.

Posouzení textu

U posouzení textu nešlo bohužel vycházet ze zadání pro oponentský posudek a posoudit odpovědi na zadané otázky Koncepce. Předložený dokument jen omezeně koresponduje se zadáním respektive s otázkami a osnovou pro zpracování, které jsou uvedené v materiálu Koncepce revize vzdělávacích oblastí a oborů: zadání pro oblastní/oborové pracovní skupiny. Struktura a tím pádem i jeho obsah spíše obecně popisují obor CJ/DCJ než aby explicitně adresoval otázky (s. 2). Přesněji řečeno, body/otázky z oblastí Analýzy stavu, přínosu a problémech vzdělávací oblasti a Pojetí změn vzdělávací oblasti a návrhu postupu jsou marginálně adresovány napříč dokumentem, který má následující strukturu:

- Preambule
- Revize RVP ZV ve vztahu k současnému pojetí výuky cizích jazyků
- Vymezení výuky cizích jazyků v současném RVP
- Hlavní směry revize RVP ZV
- Co je potřeba udělat, změnit

Sekce *Revize RVP ZV ve vztahu k současnému pojetí výuky cizích jazyků* se zabývá důležitostí oboru. Je zde adekvátně popsán dopad znalosti cizího jazyka na formování žáka (odstavec 1). Druhý odstavec se však odchyľuje od vymezení současného pojetí výuky cizích jazyků a navrhuje doporučení pro nové RVP v oblasti internacionalizace a tvrdí, že „právě internacionalizace se zdá být nejefektivnějším nástrojem k osobnímu i jazykovému rozvoji žáka.“ Toto stanovisko se však neopírá o žádný zdroj/data a je diskutabilní. Dále se zde odkazuje i na „koncepční podporou zapojení metodicky erudovaných rodilých mluvčích.“ Není jasné, jak tento bod opět koreluje se současným pojetím výuky cizích jazyků a ani není patrné, proč jsou zmiňovány erudovaní rodilí mluvčí v kontextu revize RVP ZV. Nemluví o tom, že termín rodilý mluvčí sám o sobě je problematický v dnešním globálním světě. Ve třetím odstavci opět dochází k apelu na to, co by se mělo ukázat v revidovaném RVP ZV. V dalších odstavcích jsou popsány požadavky na výuku z pohledu metod a forem atd. výuky, které by se do revize měly promítnout a to včetně doporučení na počet žáků ve skupinách. Dále se dokument zmiňuje o wellbeingu a praví, že „koncepčně je nutné ovšem podpořit využití potenciálu extrakurikulárních aktivit žáků, čímž bude dosaženo větší míry autentického učení založeného na zážitku funkčnosti jazyka v určité situaci.“ Zde plně nechápu, o co se přesně jedná. Následuje odstavec, který začíná rozvojem digitálních kompetencí žáků, ale hned poté apeluje na rozvoj digitálních kompetencí pedagogů. Sekce je zakončena závěrem, že „Text RVP ZV nemůže z podstaty věci reagovat na všechny otázky, které s výukou cizích jazyků souvisejí.“

Je patrné, že v této části dokumentu byla snaha zohlednit vývojové trendy vzdělávací oblasti a souvisejících vědních oborů a které by měly být promítnuty do revidovaného RVP ZV. Nicméně z textu není přesně jasné, co je inspirativního a přínosné pro všeobecný rozvoj žáků a jejich vzdělávací potřeb a mělo by být promítnuto do revidovaného RVP ZV. Internacionalizace? Velikost skupin? Aspekty výuky? Nejedná se spíše o cesty, které vedou k naplnění obsahu RVP ZV než elementy, které by měly formovat oblast respektive obor a jeho výstupy?

Problém může částečně souviset se skutečností, že dokument se vyjadřuje k oboru CJ/DCJ tedy oboru, který v sobě skrývá různé jazyky a každý tento jazyk má jiné postavení a roli v České republice i za jejími hranicemi. Například australské kurikulum, které je zmiňováno v materiálu Hlavních směrů revize RVP ZV, cizí jazyky nepojímá jednotně. Praví, že „*obsah učebních osnov a standardy se pro*

každý jazyk liší, protože jazyky se od sebe neodmyslitelně liší. Každý jazyk má svou vlastní charakteristickou strukturu, systém, konvence pro používání, související kulturu (kultury), místo v australské a mezinárodní komunitě a také svou vlastní historii v australském školství.“ Je jasné, že není poptávána úprava oblasti a oboru, ale v případě oboru cizí jazyk, jsou vývojové trendy navázány na specifika daného jazyka. V českém kontextu podobně jako v tom australském mají jednotlivé cizí jazyky odlišné role a postavení, což je nejvíce patrné u anglického jazyka, který je ve společnosti přítomen a používán v míře, která neexistuje pro žádný jiný cizí jazyk. Tato skutečnost podporuje jeho jinou roli a tím pádem i rozvoj kompetencí, které je třeba podpořit při jeho učení.

Dle mého některé hlavní vývojové trendy, které jsou společné pro všechny cizí jazyky a mohou mít dopad na koncepci oboru, je rozvoj technologií a umělé inteligence. Translanguaging (užívání více než jednoho jazyka v rámci vyučovací hodiny) a samozřejmě vliv a provázání anglického jazyka na ostatní cizí jazyky. Dalším trendem je aktualizovaná a rozšířená verze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR).

Role textu v části *Vymezení výuky cizích jazyků v současném RVP* mi není úplně srozumitelná. Popisuje tři pozitiva stávajícího RVP ZV, ale tento požadavek není v otázkách zadání. Sekce *Hlavní směry revize RVP ZV* reaguje na dva hlavní strategické cíle a to zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní a osobní život a snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů. V textu je více reagováno na druhý cíl, se kterým se autoři ztotožňují a následně argumentují ve prospěch povinné výuky dvou cizích jazyků. Opět se nedomnívám, že tato část reflektuje osnovu a koncepční otázky Koncepce. Poslední část dokumentu *Co je potřeba udělat, změnit* uvádí šest bodů, nicméně pouze jen jeden zmiňuje změny ve výstupech oboru a to s ohledem na nové věci v SERR. Ostatní body se věnují podobě formulací výstupů a terminologii. Zde se jedná o okrajovou odpověď na otázku co a proč je potřeba ve vzdělávací oblasti změnit. Dokument je zakončen prohlášením apelujícím, aby RVP ZV „dobře odrážel zásady moderní výuky cizích jazyků, aby mu učitelé rozuměli, dokázali se s ním identifikovat a bez problémů aplikovat do výuky.“

V dokumentu podle mého názoru nejsou adresovány tyto otázky:

- Jak se v současném pojetí vzdělávací oblasti promítají stěžejní témata HSR (kompetenční a gramotnostní pojetí, průřezová témata, individualizace výuky aj.), v čem jsou naopak tato témata zohledněna nedostatečně?
- Jaké překážky je třeba překonat při modernizaci vzdělávací oblasti, zlepšení návaznosti jednotlivých vzdělávacích stupňů, provázání vzdělávací oblasti s ostatními vzdělávacími oblastmi a obory, provázání s klíčovými kompetencemi, gramotnostmi a průřezovými tématy?
- Jaké navrhuje změny, aby do vzdělávací oblasti byly optimálně promítnuty klíčové kompetence, základní a oblastní/oborové gramotnosti a průřezová témata?
- Jak se má změnit rozdělení oblastí a oborů, přiřazení oborů do oblastí, vztahy mezi obory a oblastmi a návaznosti oborů a oblastí mezi vzdělávacími stupni s ohledem na celostní rozvoj každého žáka?
- Jak navrhuje do vzdělávací oblasti zapracovat stěžejní témata HSR – digitalizace, wellbeing (všestranná pohoda a odolnost fyzická, psychická, sociální, duchovní), individualizace výuky, propojování formálního a neformálního vzdělávání, klimatická změna, společenské změny apod.?
- Jaký očekáváte vliv navrhovaných změn na všeobecný rozvoj každého žáka (například motivaci, sebezpojetí, volbu vzdělávací cesty a přijetí odpovědnosti žáka za vlastní učení a celoživotní vzdělávání, rozvoji sociálně emocionálních dovedností a další)?

Posouzení obsahu

Posoudit obsah dokumentu s ohledem na jeho inovativnost a reakci na aktuální trendy a vývoj oboru není snadné. Některé názory na obsah jsem již uvedla výše. Celkově neshledávám dokument jasným vymezením koncepce pro obor cizí jazyk respektive analýzu stávajícího a pojetí změn. Nemluví se o překážkách, které je třeba překonat. Detailně se nevěnuje dopadu aktuální podoby SERR na formulaci priorit a podoby výstupů a to ani SERR návrhů deskriptorů ve vztahu k věku žáků (Collated representative samples of descriptors for young learners - Ages 7-10), Collated representative samples of descriptors for young learners - Ages 11-15). Neukazuje na práci s textem, rozvoj gramotností v rámci cizích jazyků, rozvoji klíčových kompetencí v kontextu výuky cizích jazyků a

zároveň témat, ze kterých lze vycházet ve výuce. Nepoukazuje na možnosti rozvoje kompetencí nad rámec těch jazykových ve výuce cizích jazyků. Koncepce nezmiňuje vztahy mezi jednotlivými jazyky a jejich odlišné roli v českém kontextu. Neapeluje na reálné a funkční používání jazyka a na rovnováhu mezi jednotlivými řečovým dovednostmi a jazykovými prostředky z cílem rozvoje interkulturní komunikační kompetence v cizím jazyce. Obsah dokumentu spíše ukazuje problematická místa stávající výuky cizích jazyků, popisu oboru v RVP ZV a touhu po změně, než analýzu stavu, přínosu a problémů vzdělávací oblasti respektive oboru a pojetí změn. Nicméně v dokumentu oceňuji důraz na to, aby finální materiál byl srozumitelný a užitečný pro pedagogy a dobře sloužil pro kvalitní výuku cizích jazyků v českých školách.

Doporučení

Z dokumentu není zcela patrná koncepce, není explicitně dáno, jaká východiska budou řídit revizi očekávaných výstupů CJ/DCJ, co na ni konkrétně bude mít vlivy a jestli nějakým a popřípadě jakým způsobem bude změna oboru ve výsledcích žáků. Oblast CJ/DCJ je problematická z několika důvodů včetně těch, které jsem již zmínila výše, a doporučení není zcela jednoduché. V koncepci je zajisté výzvou specifikovat vzdělávací výstupy jednotné celé skupině cizích jazyků, kde každý hraje odlišnou roli a má jiné priority včetně potřebných kompetencí. Mé doporučení při práci s Koncepcí je jasnější zamyšlení a vymezení změn, které podpoří promítnutí klíčových kompetencí, gramotností a průřezových témat do oblasti/oboru a to vše v kontextu rozvoje interkulturní komunikační kompetence v cizím jazyce s odkazem na SERR (2018) a s ním související dokumenty.